

Hvem er “Catullus”?

- en undersøgelse af Catulls digterjæg på baggrund af poetik og tradition.

af Kristine Pedersen

*Si forte mearum ineptiarum
lectores eritis manusque vestras
non horrebitis admovere nobis*

Indledning.

Hvornår romersk poesi fandt sin helt egen udtryksform og vandt popularitet kan være svært at datere, endsige at sætte et forfatternavn på. De enkelte poetiske traditioner overlapper hinanden, præcis som i vore dages poesi. I dag kan vi formulere tidens eller enkelte digtergrupperes poetik ved at finde en fælles tendens i generationernes poesi. Romersk poesi er ligesom poesien i dag et resultat og en udvikling af tidligere tradition. Vi har dog det problem, at vores viden om den romerske poesis spæde begyndelse er betinget af, hvad der gennem tiderne er blevet overleveret til os.

Gaius Valerius Catullus, en af de mest kendte digtere fra den romerske senrepublik, som levede ca. 84-54 f.Kr., har skrevet digte, som var et væsentligt led i en ny poetiks opståen. Han var på sin egen tid en af de moderne, dengang kaldet *hoi neoterói*, de nye. Mest kendt er han for sine kærlighedsdigte, men i det hele taget er det der kendetegner hans digte, er at de har deres udspring i de følelser, der findes mellem mennesker. Ofte er det de to ekstreme følelser, had og kærlighed, der behandles i digtene. Objekterne for digtene er forskellige personer, som på den ene eller anden måde ved deres tilstedeværelse og relation til forfatteren har sat disse følelser i gang og er blevet inspirationskilde til Catulls digte. Catulls digte er subjektive i kraft af at de omhandler private følelser og at digterjæg'et er markant tilstede, nærværende og hudløst i digtene. Digterjæg'et er en af de teknikker Catull bruger i sin poesi, som gør ham så enestående, at han stadig kan læses i dag og stadig synes moderne. Men det er til tider svært ud fra digtene at finde forbindelsesleddet mellem det udtrykte “jeg” i digtene og forfatteren Catull. Derfor har jeg valgt at beskæftige mig med hans digtes digterjæg, for på den måde at komme bag om en væsentlig del af Catulls poetik, der gør ham relevant i en moderne litteraturdiskussion. Med sin brug af dette digterjæg opponerer han mod og udvikler en tidligere poetisk tradition og hvordan han gør det, er noget jeg vil forsøge at belyse.

For at kunne overskue Catulls digterjæg har jeg delt artiklen op i tre afsnit omhandlende inspirationskilden til Catulls digterjæg, primært Kallimachos, og hvorfor det var nødvendigt i overensstemmelse med Catulls poetiske ideal at gøre brug af et stærkt digterjæg. Derpå har jeg opdelt hans digterjæg i to kategorier: Catulls

“jeg”-løse digte og til sidst et afsnit om hvordan han bruger det biografiske digterjeg, hvordan han igennem digterjeg’et, beskriver sig selv.

Jeg har hentet inspiration fra Christian Høgels bog “Digterjeg’et i hellenistisk og augustæisk poesi” fra 1992. For at kunne definere og beskrive Catuls digterjeg, har jeg valgt at se det i lyset af det hellenistiske digterjeg, som Christian Høgel gør i sin bog. Til min primære bevisførelse og argumentation vil jeg tage udgangspunkt i digtene selv og de citater jeg gør brug af, har jeg oversat med hjælp fra Otto Gelsteds oversættelse af Catuls digte i “Digte” fra 1997.

Citatet jeg har brugt ovenfor er et fragment fra Catuls digte (14b):

“Hvis I måske engang skal læse disse bagateller,
og ikke frygter for at række mig jeres hænder,”

Hvad der helt præcist var formålet med disse linier, kan vi kun gisne om. Men der er ikke nogen tvivl om, at den der har skrevet disse vers, modigt rækker hånden ud i fremtiden og beder sine læsere om, tillidsfuldt at følge ham ind i sit poetiske univers. Det vil jeg så forsøge at gøre.

Den hellenistiske traditions betydning for Catuls poetiske program.

Da Catul skrev sine digte i årene 61- 54 f.Kr., var den romerske kulturkreds stærkt domineret af græske tanker og idealer. Herunder også poesien. Selvom Catul ikke direkte har formuleret sin poetik, kan man dog gennem hans digte skimte mange ligheder med den poetiske nytænkning, der opstod med helleniseringen af hele den antikke verden, som Aleksander den Store må siges at være foregangsmand for. Historisk: de græske bystater, med Athen i spidsen, mister deres selvstændighed, til fordel for et samlet storrige, et magtmonopol, der blev stadfæstet ved grundlæggelsen af Aleksandria som regeringsby i 331 f.Kr.. Kulturelt: det kulturelle centrum bliver flyttet fra Athen til Aleksandria. En ny verdensorden fødes, som romerne senere skulle sætte sig i spidsen for. Dette betyder naturligt nytænkning indenfor kunst, kultur og filosofi. Ønsket om at fremme græsk sprog og kultur i en multikulturel verden affødte tankebaner, der skulle vise sig at række langt op i de næste mange århundreder.

Det jeg vil belyse i dette afsnit er at finde faktorer i nytænkningen fra denne periode, der senere var afgørende for Catuls poetiske idealer. For at kunne definere digterjeg’ets udseende, må jeg først finde frem til ideerne bag Catuls poetik, som har sine rødder i en poetisk nytænkning, der blev udformet af Kallimachos, en hellenistisk digter, der levede ca. 305- 240 f.Kr.

Kallimachos, Catuls poetiske vejleder.

Kallimachos fra Cyrene arbejdede ved Museet i Alexandria ca. 260-240 f.Kr.. Museet var en læreanstalt, der havde tilknytning til et verdensbibliotek. Meningen var at al nedskreven litteratur skulle samles og opbevares her i Aleksandria. For første gang i historien fik man en enorm samling af skriftlige værker, som kunne blive bearbejdet og ordnet af de mange forskellige eksperter, der var ansat her. Samlingen af de store mængder af bogruller fra den græske verden gav et litteraturhistorisk overblik. Dette overblik og tilgangen til litterær viden gav digterne, heriblandt Kallimachos, nye muligheder og en ny opfattelse af poesi.

Kallimachos formulerede sin poetik gennem digtet "Aetia", hvori han gør op med en tidligere poetisk tradition. Han skriver, at digteren skal gå væk fra den etablerede skik og brug indenfor digterkunsten, men gå ad egne veje, der ikke er brede og nedtrådte.¹ Dette betyder at digteren ikke skal holde sig til en bestemt genre og ikke underkaste sig de, afhængigt af emnet, forudbestemte metriske former. Digteren skulle holde op med at efterligne allerede skrevne værker. Digteren skulle gøre sig til herre over sit eget digt og vise sig som et individuelt væsen, finde nye aspekter i de gamle myter. Denne nedbrydning af de gamle idealer kendetegner også filosofien fra denne periode. Den gamle verdensordens opfattelse af gudernes og menneskenes indbyrdes afhængighedsforholds ophør, til fordel for en ny opfattelse af mennesket som individ. Mennesket var alene i en grufuld verden af krig, sygdom og lidelse og det gjaldt indenfor filosofien at finde svar på nye spørgsmål som: Hvad er menneskets plads og hvad er det lykkelige liv? Indenfor billedkunsten ser vi den samme tendens. Nu var det ikke kun det ideelle menneske, oftest den atletiske unge mand, der blev afbildet, men derimod mennesket, som det ser ud, det vil sige også børn, gamle og grimme mennesker. Helte i den rene arkaiske form fandtes ikke i den nye verden og indenfor poesien kunne man heller ikke blive ved med at besyngede de afdøde homeriske spøgelse i alenlange heksameterdigte.

Endvidere skriver Kallimachos i "Aetia" at digteren skal "holde sin muse slank"², det vil sige at skulle formulere sig kort og præcist og ikke smide om sig med overflødige ord. Æstetikken ligger i den rene poesi. Her ser vi minimalismens ældgamle spor, med dens længsel efter den rene form, selvfølgelig betinget af et andet gudssyn og omverdensproblematik end den vi har i dag. Et andet vigtigt punkt var at Kallimachos' digte var henvendt til et læsende publikum³. Før havde den skriftlige poesi været tydeligere præget af den langt tidligere mundtlige overlevering af poesi .

I den hellenistiske periode skete der, som navnet antyder, en hellenisering af den antikke verden. De græske guder, det græske sprog og græsk kultur, var på mode og i Roms opblomstrings-periode var interessen for de hellenistiske, græskbaserede, tanker stor. Den romerske poesi havde på Catuls tid stort set arvet

¹ Cal. Aetia ,fr.1,26 Pfeiffer

² Cal. Aetia,fr.1, 24 Pfeiffer.

³ Webster 1964 s. 109

alt, hvad den indeholdt fra græsk poesi. Digterne læste de græske tekster og formidlede dem videre, enten ved oversættelse eller ved lidt friere fortolkninger af græske tekster til latin.⁴ Omkring år hundrede f.Kr. var Rom fuld af græske intellektuelle og derfor var det ikke underligt, at Catul, som romersk digter, skrev poesi, der var inspireret af Kallimachos' poetik. At Catul har læst Kallimachos og bruger ham som ideal for sin poesi, kan man se i de digte hvor Catul enten nævner Kallimachos direkte som i digt 7, 65 og 116, citerer fra hans digte som f.eks. i digt 70,⁵ eller blot ved at skrive digte efter Kallimachos' poetiske forskrifter. Catuls poetik indeholdt blandt andet, at digteren skulle forholde sig lærd og selvstændigt til digtet, bruge stramme former og frigøre sig fra efterligning, som ligeledes var punkter i Kallimachos' poetiske program.

Kallimachos og de digtere, der opponerede imod den tidligere poetiske tradition, blev på deres tid kaldt: *hoi neoteroi*, de nye, og denne etikette bliver senere genoplivet og brugt af Cicero om den nye bølge af unge romerske digtere, der brugte blandt andet Kallimachos' poetiske program, til at forny romersk poesi.⁶ Forbindelsen mellem Catuls digterjag og dette poetiske program vil jeg i senere afsnit vende tilbage til. Men først til et andet punkt, som Kallimachos og de hellenistiske digtere greb fat i, som senere fik betydning for udseendet af Catuls digterjag.

Skriftens status som medium

Et vigtigt element i den hellenistiske poesi var at skriften fik en større betydning. Digteren havde længe været en skrivende kunstner, som gennem skriften kunne nå sit publikum. Men erkendelsen af, at der med den skriftlige poesi naturligt opstår en afstand mellem digteren og digterens læsende publikum, gav de hellenistiske digtere inspiration til at beskæftige sig med nye emner i deres poesi. Skriften selv blev et begreb digteren begyndte at eksperimentere med både på fysisk og på abstrakt vis. Dette viste sig f.eks. i form af figurdigte⁷ og at skriften blev kommunikationen mellem muserne og digteren.⁸ Før var det sangen der var forbindelsen, en arv fra den ældre rhapsode-tradition. Dette nye syn på skriften giver altså digteren nye muligheder og inspirerer til nye måder at udtrykke sig på. I Catuls digte er skriften ligeledes et vigtigt redskab og her kan skriften ligefrem blive en del af en humoristisk leg med poesi. Digt 35 er en opfordring til en papyrus om at den skal overbringe et budskab fra Catul til hans gode ven Cælius (vers 1-3):

*Poetae tenero, meo sodali
velim Caecilio, papyre, dicas*

⁴ Wheeler 1964 s. 61

⁵ Quinn 1973 s. 398

⁶ Wheeler 1964 s.78-79

⁷ *Verdenslitteratur historie 1* 1985 s. 232

⁸ Høgel 1992 s. 12

Veronam veniat,...

Jeg ønsker, papyrus, at du siger til
den blide poet, min ven, Cæcilius
at han skal komme til Verona,...

Papyrussen er blevet personificeret fordi Catul i digtet tilføjer det den egenskab at kunne tale, ved verbet *dicas* (du skal sige) og idet at den skal være budbringer for Catul. Skriften, papiret, er mediet til at kunne nå modtageren. Der er her ingen tvivl om at Catul ser sig selv som en skrivende kunstner. Endvidere i digt 42 har verselinierne også gennemgået en finurlig personifikation og har forvandlet sig til venner der skal hjælpe Catul (vers 1-3):

*Adeste, hendecasyllabi, quot estis
omnes undique, quotquot estis omnes.*

Kom, mine elleve-stavelser, allesammen,
allevegne fra, så mange som I er.

Her påkalder Catul sine *hendecasyllabi* (ellevestavelser) for at de skal hjælpe Catul med at få deres skrivetavler igen.⁹ Han beskriver sine digte som personer og faste former. Hans digte har, i hans poetiske univers, kapacitet til at materialisere sig og hjælpe Catul. Denne personifikation af skriften og digtet er humoristisk, men man får, som læser, også en fornemmelse af at man her har at gøre med en digter, der er fortrolig med skriften og bruger den bevidst, på metodisk vis.

Christian Høgel gør i sin bog "Digterjeg'et i hellenistisk og augustæisk poesi" rede for at den hellenistiske skrivende kunstner reviderede sit syn på sig selv, som digter, og med skriften som medium begyndte digteren at behandle selve forholdet mellem digter og publikum. De begyndte at behandle den problemstilling der udløstes af at det læsende publikum ikke kunne se digteren bag digtet. Ved mundtlig formidling af poesi er det naturligt at publikum opfatter digtets "jeg" som oplæserens eller den reciterendes, og i tidlig skriftlig poesi var man ikke i den grad opmærksom på det faktum, at en kunstner med skriften som medium må beskrive sig selv i digtet, hvis han ønskede at blive kendt.¹⁰ Det udtrykte "jeg" i digtet skulle kunne spores til forfatteren bag digtet og give læseren de informationer om digteren, digteren ønskede. Digteren måtte tilføre digtet et digterjeg, der via en beskrivelse var et udtryk for den forfatter, der stod bag digtet. Den fysiske afstand mellem kunstner og publikum forsøgte hellenismens digtere at gøre mindre ved at knytte en levnedsbekrivelse til digterjeg'et, altså et biografisk digterjeg, der beskrev

⁹ Ifølge Lee udviser Catul i dette digt kendskab til en gammel skik i Italien. Lee 1990 s. 160

¹⁰ Høgel 1992 s.11

digterens "jeg".¹¹ I skriftlig poesi er skriften forfatterens forbindelse til sit publikum og digterjeg'et blev i hellenistisk poesi publikums forbindelse til forfatteren.

"De nye" i Rom.

Romersk poesi havde før Catuls tid været domineret af det heroiske epos og tragedie- og komediedigtning, primært var det frie oversættelser fra græsk til latin. Inspireret af hellenismens digtere blev der eksperimenteret med epigrammet,¹² og sidst satiren. Det er tankevækkende at Catul i sine digte direkte nævner samtidige digterkollegaer¹³ og fjender.¹⁴ Af forgængere nævner han de græske digtere: Kallimachos (digt 7, 65 og 116), Sappho (digt 35) og Antimachos (digt 95), men ellers ingen. Man må formode at Catul har haft kendskab til sine romerske forgængere, f.eks. Nævius, der i høj grad forsøgte at gøre let græsk poesi mere romersk,¹⁵ eller Lucilius, der i sine digte behandlede sine egne følelser.¹⁶ Men at han ikke nævner sine romerske forgængere kan skyldes at han ikke vil sættes i forbindelse med dem. Måske vil Catul være den eneste forbindelse mellem de græske digtere og den nye romerske poetiske retning? Catuls forgængere havde forsøgt at tilføre romersk poesi et romersk ansigt. "De nye" i Rom tog Kallimachos' budskab til sig og foretrak de små vers fremfor det lange episke digt. Catul og hans kolleger havde ikke som mål at oversætte de allerede skrevne græske digte til latin, men at producere ligeså stor kunst på latin.¹⁷

David O. Ross skriver i sin bog "Backgrounds to Augustan poetry" :*What the neoterics discovered was the poet's place in poetry. There are two aspects of discovery: the individuality of the poet in his own poems, and his place in the poetry of the past.*¹⁸ "De nye" så ikke sig selv som isolerede opfindere af en ny poesi, men som en slags ydmyge repræsentanter, der gav liv og formål til den etablerede arv. Netop erkendelsen af at digteren er herre over sit eget digts form og indhold, betyder at der bliver stillet større krav til digteren. Digteren er uafhængig af metriske og indholdsmæssige regler og kan derfor gøre sig synlig som en individuel og original skribent. Digteren opdagede muligheden for at få en plads i poesiens historie, dvs. digteren fik en traditionsbevidsthed. Den romerske digter skulle ikke mere efterligne græsk poesi, men via de hellenistiske idealer skulle den romerske poesi nu have sit eget ansigt. Den nye bølge var digtere, der så en mulighed for at kunne gøre poesi til mere end aften-underholdning. Der var tilsyneladende også sket en ændring i det romerske samfunds syn på poesi og digtere: Det var nemlig muligt for Catul at komme til Rom med det forsæt at hans digtning skulle være

¹¹ Høgel 1992 s.16

¹² MC.Kay & Sheperd 1969 s.21

¹³ F.eks. Cinna i digt 95 og Caelius i digt 35

¹⁴ F.eks. Volusius i digt 36 og Suffenus i digt 22

¹⁵ Nævius, romersk digter, født 269 f.kr. , Wheeler 1964 s. 76

¹⁶ Lucilius, romersk digter, født 180 f.kr, Mendell 1970 s. 6

¹⁷ Wheeler 1964 s. 80

¹⁸ Ross 1975 s.3

eneste levevej. De tidligere romerske digtere havde også haft digtningen som levevej, men ikke deres egen poesi, men derimod bestilt arbejde underlagt krav, stillet af det betalende publikum.¹⁹ Bortset fra Catuls digte er der desværre ikke overleveret meget fra denne periode i romersk poesi.

Catuls poetiske bevidsthed og dennes indflydelse på digterjæg'et.

Catul har lært af Kallimachos' poetik at der skal viden og kunstnerisk dygtighed til at kunne skrive poesi, der er værd at læse. Han lægger i sine digte ikke skjul på at der findes god og dårlig poesi og gennem disse digte kan vi genkende Kallimachos' poetiske idealer.

I digt 22 hører vi om Suffenus der er en kummerlig digter, selvom hans vers er flot stillet op og pænt pakket ind (vers 9-15):

*Haec cum legas tu, bellus ille et urbanus
Suffenus unus caprimulgus aut fossor
rursus videtur: tantum abhorret ac mutat.
Hoc quid putemus esse? qui modo scurra
aut si quid hac re tritius videbatur,
idem infaceto est infacetiore rure,*

Når du læser dem, fremstår han, den smukke,
dannede Suffenus, som hyrdedreng, som graver,
i den grad overrasker og forvandler han sig.
Hvad skal man tænke? Han som fremstod som
beleven, ja eller hvis noget synes mere passende,
er nu smagløs, mere smagløs end en bondeknold.

Her beskriver Catul Suffenus som beleven (*scurra*) i det offentlige forum, men i sin digtning fremstår han, ifølge Catul, som hyrde (*caprimulgus*) og graver (*fossor*). Suffenus som menneske er ligesom hans digtekunst: elegant på ydersiden, men bondsk og udannet indeni. Idealet er *docta poeta*, den lærde digter, hvilket denne Suffenus absolut ikke er. Catul viser her at han er bevidst om hvad den gode poesi bør indeholde. Catul har et dybt funderet ideal for det skrevne digt. Han skriver i digt 105 om Mamurra:

*Mentula conatur Pipleum scandere montem
Musae furcillis praecipitem eiciunt.*

Pikken forsøger at bestige kunstens bjerg
Muser fordriver den forrykte med høtyve.

¹⁹ Ross 1975 s. 5

Det er altså ikke alle der har talentet til at skrive digte. De der forsøger sig uden held skal, ifølge Catul, helst lade være. Drift er ikke nok. Det er også nødvendigt at være bevidst og belæst for at kunne "bestige kunstens bjerg".

Ifølge af Kallimachos var det vigtigt at fremhæve sig selv som individuel og ikke som efterligner. Digteren skulle vise at han er belæst og dermed har kendskab til ældre poesi, myterne, og at han beherskede avanceret metrik. For at kunne fremstå som individuel og original må digteren være subjektiv i sin digterkunst og i denne sammenhæng spiller digterjag'et en væsentlig rolle. Ved at bruge digterjag'et som instrument kan Catul nemlig tilføre digtet den subjektivitet han ønsker. Ligesom Catul er bevidst om sit eget poetiske program, metrik og forskellige poetiske kunstgreb, er han i høj grad også bevidst om digterjag'ets virkning i digtet. De hellenistiske digtere søgte at give biografiske informationer om sig selv ved at beskrive digterjag'et.²⁰ Men, som jeg vil uddybe i de senere afsnit, forsøgte Catul ikke nødvendigvis at give sig til kende i digtet. Catul udnyttede den afstand det skriftlige digt naturligt skabte mellem digter og læser. For Catul var forbindelsen mellem ham selv og hans publikum stadig skriften, men hans brug af digterjag'et er i flere af hans digte et manipulerende instrument, der stiller krav til læserens årvågenhed.

Et andet væsentligt element i Catuls poesi er digtets udødelighed. Catul, som menneske, er et dødeligt væsen, men hans digte derimod indeholder kapacitet til udødelighed, en plads i traditionen, som han beder muserne om at sørge for i digt 1 (vers 9-11):

*...quod, o patrona virgo,
plus uno maneat perenne saeclo*

...lad det, o herskerinde,
holde sig ungt længere end et århundrede

Digtene er af et helt andet stof. Digtene kan overleve digteren og holde sig unge og evigt bestandige (*perenne*), mens digteren vil ældes. Catul er i nogle af digtene ironisk og dette bevirker at afstanden imellem publikum og digter forøges yderligere. Catuls digterjag kan derfor i teorien være alt muligt andet end hans eget jeg.

Fra traditionen er der altså levnet tre faktorer, som gør sig gældende i udseendet af Catuls digterjag. Overgangen fra den mundtlige traditions påvirkning af skriftlig tradition til den rene skriftlige formidling skaber afstand mellem digter og publikum og i denne afstand opstår digterjag'et, som skal vise tilbage til forfatteren. Efter Kallimachos' forskrifter skal dette digterjag vise sig lærd og afvige individuelt fra andre digtere. Og til sidst den romerske udgave som resulterer i at digteren ikke blot skal tage stilling og behandle forholdet mellem digter og publikum, men også behandle forholdet mellem digter og omverden overfor det

²⁰ Högel 1992 s. 15

læsende publikum. I denne sammenhæng er det nu tilladt for digteren at skabe et digterjeg, som ikke nødvendigvis viser tilbage til forfatteren.

Med disse tre faktorer og Catuls poetik in mente vil jeg nu forsøge at beskrive Catuls digterjeg: Hvordan bliver det udtrykt? Hvordan ser det ud? Og med hvilket formål bruger han digterjeg'et?

Den anonyme fortæller og det anonyme digterjeg i Catuls digte.

I dette afsnit vil jeg gøre rede for det anonyme digterjeps betydning i Catuls poesi. Jeg vil illustrere at ligesom Catul er bevidst om sin poetik, er han også bevidst om sin metodiske brug af digterjeg'ets mange forskellige former. I dette afsnit opererer jeg med to benævnelser for digterjeg'et: en anonym fortæller og et anonymt digterjeg. En anonym fortæller forekommer i digte hvor digterjeg'et slet ikke er udtrykt dvs. helt udeladt. Et anonymt digterjeg er et personligt pronomen eller et finit verbum i digtet, som peger tilbage på afsenderen af digtet, men som ikke har nogen biografiske informationer tilknyttet. Det anonyme digterjeg og den anonyme fortæller kan have enten en objektiv eller en subjektiv synsvinkel til det behandlede emne i digtet.

Det universelle digterjeg

Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris.

Nescio, sed fieri sentio et excrucior. 85

Jeg hader og jeg elsker. Du spørger måske, hvorfor jeg gør det.
Jeg ved det ikke, men jeg føler det ske og jeg pines.

I dette epigram møder vi et digterjeg, udtrykt i de finitte verber: *Odi, amo, faciam, nescio, sentio* og *excrucior*. Dette digterjeg henvender sig til en adressat, et "du", udtrykt i det finitte verbum: *requiris*. Vi har altså et "jeg" og et "du", som ikke er forklaret yderligere. Det uspecificerede "du" kunne man derfor uden problemer opfatte som digterjeg'ets henvendelse til læseren. Digterjeg'et i epigrammet fortæller ikke læseren hvilket "jeg" det er, der taler. Digteren har ladet digterjeg'et være anonymt, fordi et biografisk "jeg" er underordnet i fortolkningen af dette digt. De følelser der er præsenteret her, had, kærlighed, rådvildhed og smerte, er de faktorer, som læseren skal tage stilling til. Normalt ville man forvente et objekt for følelser som had og kærlighed, men der er intet. Derfor har forfatteren med dette digt formået at gøre både sig selv og objektet ubetydeligt for derved at kunne fremhæve det vigtige i digtet: følelserne. Her er det ikke forfatteren, Catul, som skinner igennem, for han har ingen relevans til forståelsen af digtet. Faktorer som tid, sted og personer har ingen betydning. Man må betragte følelser som universelle

og denne konstatering af desperation over modstridende følelser må siges også at kunne gælde for os mennesker idag. Det anonyme digterjeg er ikke tilfældigt, men det er brugt som instrument til at præcisere digtets budskab, eller rettere sagt kilden til digtet, nemlig menneskets, ind imellem ulogiske, følelsers forvirring. Det anonyme digterjeg i dette digt kan derfor betragtes som værende en universelt funderet størrelse.

Brugen af anonym fortæller eller anonymt digterjeg i smædedigtene.

Det universelle digt, som er kendetegnet ved det universelle digterjeg, kan let forveksles med de digte, hvori digterjeg'et helt udelades, det vil sige at de har en anonym fortæller. Det er digte i Catuls forfatterskab, i hvilke han foregiver at være objektiv. Dette gør sig gældende i blandt andet Catuls smædedigte. Catuls smædedigte har alle et specifikt objekt i form af den eller de personer, der er kommet i unåde hos forfatteren. Flere af disse smædedigte har en anonym fortæller, dvs. intet digterjeg. Dette er for eksempel tilfældet i digt 57:

*Pulchre convenit improbis cinaedis,
Mamurrae pathicoque Caesarique.
Nec mirum; maculae pares utrisque,
urbana altera et illa Formiana,
impressae resident nec eluentur;
morbosi pariter, gemelli utrique,
uno in lecticulo erudituli ambo
non hic quam ille magis vorax adulter,
rivales socii et puellularum.
Pulcre convenit improbis cinaedis*

Smukt passer de sammen, de to bøssekarle,
perverse Mamurra og Cæsar.
Men det er ikke så underligt: begge er de sunket dybt,
den ene i byen, den anden i Formio
det klistrede sidder fast og vaskes ikke af
de er syge begge to, tvillingebrødre,
begge eksperter, endog i samme seng
den ene er ikke en mindre hungrende horkarl end den anden,
de er rivaler og partnere, også når det gælder småpigerne.
Smukt passer de sammen, de to bøssekarle.

Objekterne for dette smædedigt er Mamurra og Cæsar, der er omtalt i tredje person pluralis. Digterjeg'et er udeladt og vi har derfor at gøre med en anonym fortæller. Det samme er tilfældet i en række andre smædedigte.²¹ Heri bliver de to

²¹ Catuls digte: 23, 24, 29, 33, 57, 59, 69, 71, 74, 78, 88, 90, 94, 105, 106, 113, 115

personer groft angrebet for deres tilsyneladende udsvævende privatliv. En udeladelse af digterjeg'et har den retoriske virkning at man som læser stoler blindt på udsagnene i digtene. Catul udnytter fraværet af et digterjeg til at gøre udsagnene tilsyneladende objektive. Formålet og det objektive i brugen af en anonym fortæller, kan lettest forklares ved at se digtet i lyset af digt 40:

*Quaenam te mala mens, miselle Ravide,
agit praecipitem in meos jambos?
Quis deus tibi non bene advocatus
vecordem parat excitare rixam?
An tu pervenias in ora vulgi?
Quid vis? qualubet esse notus optas:
eris, quandoquidem meos amores
cum longa voluisti amare poena.*

Hvilket vanvid driver dig, stakkels Ravidus,
til at gå hovedkuls ind foran mine vers?
Hvilken fortørnet guddom
får dig dumrian til at gå til angreb?
Vil du i folkemunde?
Hvad vil du? Blive kendt for enhver pris?
Det skal du blive, med en hård straf,
eftersom du har ønsket at elske, den jeg elsker.

Digterjeg'et i dette digt er udtrykt igennem det personlige pronomen *meus*, min/mit, i vers 2 og 7. Vi har også en navngivet addressat, Ravidus, som er objektet for smædedigtet. I dette digt er offeret tiltalt i anden person singularis. Digterjeg'et er anonymt, for ud over følelsen af vrede, får man som læser intet at vide om digterjeg'et. Digterjeg'et er vred på Ravidus fordi han har vovet at forsøge sig hos den pige (*meos amores* i vers 7), digterjeg'et elsker og i følge digterjeg'et er dette det samme som at bede om at blive hængt ud i et smædedigt: *in meos jambos*. Det skal her bemærkes at det er oplagt, for en der behersker skrivekunsten, at hævne sig ved brug af denne kunst. Her er hverken tale om vold eller andre former for fysiske hævnstrategier, men simpelthen et rammende og undergravende smædedigt. Smædevers er altså digterens strategi for at få sin hævn.

Men digt 40 har ikke til formål at fremstå som objektivt, idet digtet indeholder et digterjeg. Dette udtrykte digterjeg gør derfor digtet subjektivt, det er et personligt angreb fra en afsender, der selv er blevet personligt angrebet. Digtet om Mamurra og Cæsar, digt 57, havde ikke et digterjeg, og når læseren derved ikke har en tilstedeværende afsender, der klart melder ud hvad der er grunden til angrebet, forbliver grunden til det personlige angreb skjult. Hvorfor Catul vælger at forblive skjult i digt 57 kan digt 40 om Ravidus give os et svar på. I digt 40 vers 5, fremgår det at Catuls smædedigt vil få Ravidus i folkemunde, naturligvis med negativ omtale. Derfor kan Catuls formål med smædedigte generelt tilskrives et ønske om at gøre

sine ofre kendte for deres skændigheder. Det er med samme formål Catul skriver smædedigtet om Mamurra og Cæsar. De skal i folkemunde være kendt som nogle udsvævende bæster. At forfatteren holder sig selv ude af digtet, ved hverken at give sig til kende igennem et pronomen eller et finit verballed i første person, giver læseren en illusion om at digtet er objektivt. Det fremgår ikke af digtet at det er et subjektivt synspunkt. Men objektivt og ikke universelt, fordi Mamurra og Cæsars skændigheder selvfølgelig slutter ved deres død.

Det objektive i disse smædedigte med en anonym fortæller, kan yderligere belyses ved at se på digt 106:

*Cum puero bello praeconem qui videt esse,
quid credat nisi se vendere discupere?*

Når man ser en auktionarius med en smuk dreng,
hvad skal man tro udover at han ønsker at sælge sig selv?

Her bliver det objektive og anonyme epigram til et retorisk spørgsmål, hvor svaret er givet på forhånd. Afsenderen er helt og aldeles anonym og man får som læser indtryk af at dette udsagn er en universel selvfølge.²²

Endvidere i digt 94:

*Mentula moecharum. Moecharum mentula? Certe.
Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.*

Pikhovedet horer. Horer Pikhovedet? sikkert.
Det er som man siger, gryden samler selv kål.

Dette epigram er en godt eksempel på at disse smædedigte skal opfattes som en slags ordsprog, der er opstået blandt folket. At Pikhovedet (Mamurra) horer er et lige så gyldigt faktum som ordsproget i 2. vers.

Denne teknik med at gøre brug af en anonym fortæller, kan selv en moderne læser nikke genkendende til, da denne teknik stadigvæk er hyppigt benyttet. Det er ganske effektivt at bruge denne teknik, især når det gælder officielt kendte personligheder, som det er tilfældet med Mamurra og Caesar. Den samme teknik med at benytte en anonym fortæller i digte der er et angreb mod offentlige ansigter ses også i 29, 57, 94, 105 og 115 mod Mamurra, i 29 og 57, mod Caesar, i 59, 69 og 71, mod M. Caelius Rufus, i 74, 88, 90 mod L. Gellius Poplicola. I smædedigte, hvor afsenderen giver sig til kende gennem et udtrykt digterjeg er der tendens til, som vi ser i digt 40 om Ravidus, at de personer, der bliver hængt ud, er tættere på Catuls intimsfære, og længere fra det offentlige forum. Denne metodes formål er, som nævnt tidligere, at disse folk skal vanæres offentligt. Ved at udelade en udtrykt afsender, digterjeg'et, skjules en eventuel subjektiv hensigt. Catul har ganske få

²² Om dette digt nævner Lee at dette er det eneste upersonlige digt Catul har skrevet se Lee 1990 s. 182

digte, hvor han går ind i en egentlig politisk debat og begrundet, hvorfor han er utilfreds med magthaverne.²³ Oftest er det deres private livsførelse, der bliver behandlet i digtene. Der er ingen tvivl om at Catul er bevidst om det anonyme digterjegs virkning.

Den anonyme fortæller fra mundtlig tradition.

Enkelte af Catuls digte mangler af andre årsager et digterjeg. Dette gælder de digte, der er tættere knyttet til den ældre mundtlige tradition. Dette gælder på sin vis også smædedigtene, da de er en videreudvikling af de traditionelle spottevers, men jeg finder at Catul ikke har udeladt digterjeg'et i smædedigtene fordi det var et led i en ældre tradition, men fordi han fandt det som en brugbar teknik i skriftlig poesi, som konkluderet ovenfor. Der er derfor forskel på formålet med den anonyme fortæller i det satiriske digt og de digte jeg nu vil belyse.

Digt 4 har flere nuancer der peger tilbage på en ældre poetisk tradition. Dette digt har en anonym fortæller, som genfortæller et skibs biografi. Umiddelbart ligner det et traditionelt romersk gravepigram, med information til en forbipasserende om hvem der er begravet her. Men samtidig har det også lighed med en bestemt type hellenistiske epigrammer, der blev skrevet på værktøj og derpå indviet til en gud, som en form for offergave efter at have gjort sin pligt.²⁴

*Phaselus ille, quem videtis, hospites
ait fuisse navium celerrimus,
neque ullius natantis impetum trabis
nequise praeterire, sive palmulis
opus foret volare sive linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
negare litus insulasve Cycladas
Rhodumque nobilem horridamque Thraciam
Propontida trucemve Ponticum sinum,
ubi iste post phaselus antea fuit
comata silva; nam Cytorio in iugo
loquente saepe sibilum edidit coma.
Amastri Pontica et Cytore buxifer,
tibi haec fuisse et esse cognitissima
ait phaselus: ultima ex origine
tuo stetisse dicit in cacumine
tuo imbuisse palmulas in aequore,
et inde tot per impotentia freta
erum tulisse, laeva sive dextera
vocaret aura, sive utrumque Iupiter
simul secundus incidisset in pedem:*

²³ I digt 10, 28, 29, 52, se om digtene i Quinn 1973

²⁴ Quinn 1964 s. 100

*neque ulla vota litoralibus diis
sibi esse facta, cum veniret a mari
novissimo hunc ad usque limpidum lacum.
Sed haec prius fuere; nunc reondita
senet quiete seque dedicat tibi,
gemelle Castor et gemelle Castoris.*

Dette fartøj, I her betragter, fremmede,
fortæller at det var det hurtigste skib
og der var intet skib, det ikke kunne overhale,
hverken med sejl eller årer
om det nu var en jolle eller et større skib
Og dette siger det at det farlige Adriaterhav,
Cycladerne, det berømte Rhodos, det frygtelige
Thrakien og Propontis ikke vil benægte
ligesom Ponticus' fjendtlige kyst,
hvor dette fartøj engang stod
som hårrig skov; ofte har det med hviskende
lokker frembragt piben på Cytorbjergets skrænt.
- Du pontiske Amastris - og du buskede Cytor,
fortæller det, har kendt det: siden den første tid,
siger det, har det stået på din top
i dit vand har det dyppet sine åreblade
og herfra har det båret sin herre
gennem så mange vilde stræder, uanset
om vinden kaldte fra venstre eller højre,
eller om Jupiter faldt ligeligt på begge sider:
Og aldrig fandt det det nødvendigt
at aflægge løfter til kysternes guder,
selv da det kom fra havet til denne klare sø.
Men dette er fortid; nu ligger det skjult,
og ældes i fred og dedikerer sig til jer,
tvilling Castor og Castors tvilling.

Til forskel fra de satiriske digte har vi her at gøre med en anonym fortæller, der har skrevet en båds historie ned. Digteren lader læseren gang på gang forstå at det er båden der fortæller og ikke digteren: *ait* den fortæller (vers 2+15), *negat*, den siger at...ikke (vers 6), *dicit* den siger (vers 16). Disse ytringsverber fører alle tilbage til båden, idet det er båden der er subjektet for de finitte verber. Den anonyme fortæller synes kun at være alene om fortællingen i vers 25-28, hvor bådens fortælling om sit liv er slut og den nu ligger i det stille farvand og ældes. Båden er en personificeret figur. For det første fordi den fortæller, hvad både normalt ikke gør, men også fordi dens åreblade bliver betegnet som *palmuli* i 17.vers, det latinske ord for håndflader, og før den blev båd, var den et træ med en top, der i vers 11 og 12 betegnes som

coma, det latinske ord for det menneskelige hovedhår. Båden har en biografi, der er lig et menneskes. Digtet er stillet op som et traditionelt hyldestdigt til et godt skib og er interessant fordi, forfatteren, ifølge traditionen for gravepigrammer, ikke behøvede at give sig til kende. Digterjeg'et er irrelevant i disse digte. Alligevel er den anonyme fortæller mere fremtræden end man umiddelbart forventer. Det første tegn herpå er at ytringsverberne, der understreger at det er bådens fortælling, fremhæver fortælleren, da fortælleren ligeså godt kunne have udeladt at det er bådens ord. Derved tilføres digtet en nuance, bevidst valgt af den anonyme fortæller, der derved udviser en subjektiv holdning til digtet. Verbet *negat*, den siger at...ikke i vers 6, tager akussativ med infinitiv som objekt, hvori infinitiven er *negare*. Denne gentagelse af det samme verbum og dermed den dobbelte negation lyder direkte oversat: den siger at de ikke benægter, det vil sige betydningen må være: de kan bevidne. Bådens ord er ikke objektive, for den har selvfølgelig interesse i at vise sin styrke. Båden fremstår som pralende af sine bedrifter, som kan siges at være en menneskelig karakter. Men disse bedrifter består sådan set bare i at sejle omkring og blive overhalet af alle andre både. Alle disse eksempler må være et udtryk for at digteren er tilbageholdende overfor denne fortælling, endda ironisk, hvilket ikke er normalt i et gravepigram. Derfor er dette digt heller ikke objektivt. Catul kan derfor, uden at inddrage et digterjeg, via en kraftig distance, alligevel gøre sig synlig i digtet.

Digt 34 er en hymne til Artemis og er inspireret fra en græsk mundtlig tradition. Det er et digt der priser gudinden og en bøn om at hun fortsat vil beskytte det romerske folk. Det er ikke en direkte oversættelse fra en græsk tekst fordi den tydeligt bærer præg af et romersk syn på det religiøse. Diana sidestilles af romerne med den græske gudinde Artemis, som var de fødende kvinders og vilde dyrs gudinde. Hos romerne var Diana oprindeligt en månegudinde, men i dette digt forsøger Catul at samle disse to guder i en. Bemærkelsesværdigt i dette digt er vers 1-2 i sidste strofe :

*Sis quocumque tibi placet
sancta nomine,...*

æret være du, under hvilket som helst navn
der behager dig,...

Det er typisk for romerne at deres guder ikke er menneskelige, eller næsten kødelige, som de græske guder. Romerne ønsker ikke at fornærme nogen guder og for derfor at være på den sikre side, kan guden selv afgøre hvad han/hun vil kaldes. Denne hymne er ikke beregnet til at blive opført.²⁵ og heller ikke en oversættelse, men er dog alligevel en romersk udgave af en oprindelig græsk tradition for lovprisning af en gud. I dette tilfælde er det ikke hverken passende eller nødvendigt med et digterjeg. Det nærmeste vi kommer på digteren i dette digt er verbet *sumus* i

²⁵ Quinn 1973 s. 191

1. vers som senere i vers 2 har subjekterne *puellae* og *pueri*. Det er altså drenge og piger der priser Diana, men trods det at man kan gennemskue forfatteren som værende romer, er der intet subjektivt i dette digt. Dette digt har, ligesom digtene 61, 62, 63, 64 og 66, rødder i den ældre mundtlige tradition. Catul giver sig ikke til kende. Måske ønsker Catul at vise at han behersker forskellige variationer af meter og emnevalg. En ung digters udmærkede forsøg på at illustrere sin poetiske kunnen indenfor adskillige områder, som var en del af Kallimachos' poetiske program.²⁶ Men i disse digte er udeladelsen af et digterjeg ikke brugt som en bevidst teknik, men fordi den anonyme fortæller her er et levn fra den mundtlige tradition.

Det biografiske digterjeg og diktets "Catul".

I forrige afsnit gjorde jeg rede for Catuls brug af den anonyme fortæller og det anonyme digterjeg. Det jeg vil behandle i dette afsnit er Catuls forbindelse til diktets "Catul". Er der en forbindelse? Til denne undersøgelse vil jeg introducere endnu to begreber til at beskrive Catuls digterjeg: det biografiske digterjeg og digterjeg'et som en alvidende fortæller. Med det biografiske digterjeg menes det udtrykte "jeg" i digtene vi med sikkerhed kan spore til at være forfatterens og som vidner om hans biografiske liv. Hvad gør Catul for at beskrive sig selv? I forbindelse med det biografiske digterjeg, vil jeg også tage fat på den del af Catuls digte som handler om "Catul". I flere af digtene dukker navnet "Catul" op, men i disse digte vil jeg ikke betegne digterjeg'et som biografisk, i første omgang, men som en alvidende fortæller. En alvidende fortæller er transparent i forhold til, og så at sige iscenesætter, den i diktet nævnte "Catuls" følelsesliv og forhold til omverdenen. Den alvidende fortæller er bevægelig, i modsætning til den anonyme fortæller, der ikke går ind i de omtalte personers tanker.

Catuls brug af det biografiske digterjeg.

Christian Høgel tager i sin bog "Digterjeg'et i hellenistisk og augustæisk poesi", det udgangspunkt : "*at den augustæiske poesi trods de mange lån fra den hellenistiske poesi, tydeligt adskiller sig fra den hellenistiske i sin brug af digterjeg'et, og at dette er en af de afgørende forskelle imellem de to.*"²⁷ Ifølge Høgel betød opdagelsen af afstanden mellem digter og publikum, når den tidligere mundtlige fremstilling blev skriftlig, at den tidlige hellenistiske digter forsøgte at gøre afstanden mindre ved brug af et biografisk beskrivende digterjeg.²⁸ Derfor er det interessant at se på hvordan Catul bruger det biografiske digterjeg, da det biografiske digterjeg ikke har været benyttet i de digte jeg har gennemgået indtil nu.

²⁶ Se ovenfor s. 2

²⁷ Høgel 1992 s. 9

²⁸ Høgel 1992 s. 16

Hvordan beskriver Catul sig selv biografisk? Bruger han digterjeg'et til dette formål?

Det er ganske få af Catuls digte, der har et egentligt biografisk indhold. Faktorer som opvækst, slægt og alder er svære at skimte, det vil sige de faktorer som Christian Høgel påpeger var kendetegnet som karakteristika for det hellenistiske digterjeg.

Digt 31 er et digt over et glædeligt gensyn med et forbjerg, som står i digterjeg'ets erindring som symbolet på at hjemmet snart er i sigte (vers 1- 10):

*Paene insularum, Sirmio, insularumque
ocelle, quascumque in liquentibus stagnis
marique vasto fert uterque Neptunus,
quam te libenter quamque laetus in viso,
vix mi ipse credens Thyniam atque Bithynos
liquisse campos et videre te in tuto.
O quid solutis est beatius curis,
cum mens onus reponit, ac peregrino
labore fessi venimus larem ad nostrum*

Sirmio, alle halvøers og øers øjsten,
de som bæres af Neptun både på flydende søer
og på det vidtstrakte hav,
hvilken glæde føler jeg ikke ved synet af dig,
næppe forladt Thyniers og Bithyniers land
ser jeg dig, i sikkerhed.
hvad er så sødt som at være sorgløs,
når sindet lægger sin byrde, og vi efter
den udmattende udlandsrejse,
vender hjem til vores husguder.

Første gang digterjeg'et er udtrykt er i vers 4 beskrevet som *laetus*, glad. Tydeligst træder det frem i 9.vers: *labore fessi venimus larem ad nostrum*, efter den udmattende udlandsrejse, vender vi hjem til vores husguder. I dette digt er digterjeg'et biografisk. Vi kan placere digterens opvækst geografisk, men det interessante er at Catul ikke beskriver sig som digter, for i dette digt er digterjeg'et beskrevet som en hjemvendt soldat.²⁹ Men digteren bag digterjeg'et skal måske underforstås?

I digt 68 vers 33-35 skriver Catul:

*Nam, quod scriptorum non magna est copia apud me,
hoc fit, quod Romae vivimus; illa domus,
illa mihi sedes, illic mea carpitur aetas;*

²⁹ Catul vender hjem fra Bithynien i 56 f.kr. Sellar 1965 s.419

Det forholder sig således,
at jeg ikke har mange kopier af skrifter med mig
da det er i Rom jeg bor, dér er mit hus, dér er
min bolig, dér henlever jeg livet.

Det skrivende biografiske digterjeg knytter her sin digteriske virksomhed til byen Rom.

Der forekommer altså en brug af et biografisk digterjeg i Catuls digte, men det træder ikke klart frem. De steder det forekommer bliver det brugt i forbindelse med noget andet, der er det centrale i digtet. På den anden side, kan man stykke en levnedsbeskrivelse sammen, hvis man ser digtene i sammenhæng, men ikke ud fra et enkelt digt. Catul nævner ikke sit ophav eller slægt, bortset fra digte, der udtrykker en sorg over hans brors død.³⁰ Det er derfor ikke i en analyse af det biografiske digterjeg, vi skal finde frem til forfatteren Catuls beskrivelse af sig selv, da det biografiske digterjeg tilsyneladende ikke er brugt som en gennemgående metode i Catuls digte.

Derfor vil jeg nu se på digte hvor navnet "Catul" er brugt og prøve at beskrive det digterjeg der er benyttet i disse.

Hvem er "Catul"?

Digt 8:

*Miser Catulle, desinas ineptire,
et quod vides perisse perditum ducas.
Fulsere quondam candidi tibi soles,
cum ventitabas quo puella ducebat
amata nobis quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa tum iocosa fiebant,
quae tu volebas nec puella nolebat.
Fulsere vere candidi tibi soles.
Nunc iam illa non volt; tu quoque, inpotens, <noli>,
nec quae fugit sectare, nec miser vive,
sed obstinata mente perfer, obdura.
Vale, puella. Iam Catullus obdurat,
nec te requiret nec rogabit invitam;
at tu dolebis, cum rogaberis nulla.
Scelesta, vae te, quae tibi manet vita?
quis nunc te adibit? cui videberis bella?
quem nunc amabis? cuius esse diceris?
quem basiabis? cui labella mordebis?
At tu Catulle, destinatus obdura*

³⁰ se digt 101 Quinn London 1973 s.440

Ulykkelige Catul, hold op med at være dum
 og det som du ser tabt må du anse for tabt.
 Engang strålede lysende sole for dig
 når du gik hvorhen pigen førte dig
 pigen, elsket af mig som ingen er blevet elsket.
 Da skete de mange spøgefuldheder
 som du ønskede og pigen ikke just afviste.
 I sandhed strålede de lysende sole for dig.
 Nu vil hun ikke mere, du, afmægtige, må også holde op
 og ikke følge det som flygter, og ikke leve i ulykke,
 Men gør sindet urokkeligt og hårdt.
 Farvel, pige. Catul er allerede viljestærk
 han vil hverken søge eller tigge en pige der ikke vil
 Men du vil lide, når ingen tigger dig
 Tøs, ve dig, hvilket liv venter dig?
 Hvem vil nu komme til dig? Hvem vil finde dig smuk?
 Hvem vil du elske? Hvem vil du tilhøre?
 Hvem vil du kysse? Hvis læber vil du bide?
 Men du, Catul, vær bestemt og hård.

Anledningen for dette digt får vi præsenteret i de to første vers. Navnet "Catul" nævnes og en tilsyneladende anonym fortæller beder denne "Catul" om at stoppe op og anse det, der er tabt for at være tabt. Vi har altså en fortæller og en addressat, et du, udtrykt i de finite verber *desinas*, *vides* og *ducas*. Herefter følger en fortælling (vers 3-8) i hvilken vi får præsenteret en tredje person: *puella*, en pige. Disse linier beretter om "Catuls" og pigens fortid, som lykkelige elskende. Fortællingen slutter brat, med vers 9: *nunc iam illa non volt*. Her har vi så grunden til den ulykkelige situation: Fordi pigen ikke vil mere, skal "Catul" stoppe op og gøre sig hård. I vers 12 er det lykkedes "Catul" at blive hård og siger farvel til pigen. Derpå følger en masse spørgsmål, rettet mod pigen (vers 15-18). Denne række af spørgsmåls klimaks ender i sidste vers: *at tu, Catulle, destinatus obdura*: men du, Catul, vær bestemt og hård. Det der sker i dette digt er en psykologisk proces, der vendes fra ulykkelig desperation til fattet beslutsomhed. Hvis man ser nærmere på digtet, opdager man meget hurtigt at der sker en del rolleskift digtet igennem. "Catul" bliver direkte tiltalt i vers 1-11 og i vers 19. I vers 12-14 er "Catul" tiltalt i tredje person og i vers 16-18 er "Catul" kun indirekte nævnt, da man må formode at det ubestemte pronomen der her bliver nævnt, *quis*, gør de ting, som "Catul" hidtil gjorde.

Pigen er i vers 1 og 2 nævnt indirekte idet vi ud fra den følgende kontekst ser at det er "Catuls" forhold til pigen, der er gået tabt. I vers 3- 12 er pigen nævnt i tredje person og i vers 12- 19 er pigen direkte tiltalt i anden person singularis.

I jagten på digterjeg'et, er det eneste spor man får af et sådant i 5. vers udtrykt ved *nobis*, en agens dativ for participiet til pigen: *puella amata*. Digterjeg'et i dette

digt er en fortæller, som har fri adgang til Catuls private tanker og følelsesliv. Digteren leger i dette digt instruktør, og lader sine personer, *personae*, skifte roller fra at blive tiltalt direkte, til at blive omtalt i tredje person, men selv forbliver digteren skjult. Næsten, for enkelte steder lader digteren sig rive lidt for meget med af "Catuls" desperate situation. Dette ser vi i vers 8 hvor adverbiet *vere* bevirker at verset får lighed med et udråb, dvs. digteren ser tilbage på "Catuls" situation, som var det hans egen og har følt disse lykkelige stunder på sin egen krop. Endvidere i vers 15 kommer endnu et udråb, som indikerer digterens foragt for pigens ufølsomhed. Det lykkes altså ikke for den alvidende fortæller at holde sine egne følelser udenfor. Der sker altså en gradvis opløsning mellem den alvidende fortæller og "Catul". *Nobis* i vers 5 kan gælde for "Catul" og digterjeg'et tilsammen, men kan også gælde for digterjeg'et alene. Derfor kan man derpå konkludere at den alvidende fortæller i dette digt er den selvsamme som "Catul", den forsmåede elsker, i digtet.

I digt 7 henvender digterjeg'et sig til Lesbia (vers 2-4):

*Quaeris quot mihi basiationes
tuae, Lesbia, sint satis superque*

Du spørger Lesbia, hvor mange af dine kys
der vil være nok for mig

Det fremgår af digtet at Lesbia har spurgt digterjeg'et om hvor mange kys, der vil være nok for digterjeg'et (udtrykt ved dativ objektet *mihi* vers 2). Digterjeg'et svarer og konkluderer i vers 9-10:

*tam te basia multa basiare
vesano satis et super Catullo est*

så mange kys, du kysser
er nok og for meget for den forrykte Catul

Digterjeg'ets kendemærke *mihi* bliver altså i vers 10 sidestillet med navnet "Catul". Det er ikke tilfældigt at Catul sidestiller digterjeg'et med navnet "Catul" i sine digte. Digteren Catul ønsker at læseren skal kunne sidestille "Catul" med den virkelige forfatter Catul.

For at komme tættere på sit publikum og nedbryde afstanden, der opstår når skriften er medie,³¹ giver Catul sig til kende ved at benytte en kombination af sig selv som "Catul" i tredje person og en alvidende fortæller. For at der for læseren ikke skal være tvivl om at de er en og samme person, placerer han det personlige pronomen sådan i digtet at det er nemt for læseren at se, at det udtrykte digterjeg og digtets "Catul", er den samme. Derfor er det også lettere at gennemskue hvorfor han

³¹ Se ovenfor s. 3

ofte benytter de rolleskift der forekommer i digtene. Ved skiftevist at sætte den ene *persona* og så den anden i den direkte tiltalte rolle, er det mere naturligt for digterjag'et og "Catul", nævnt i tredje person, at flyde sammen. Der er altså en klar forbindelse mellem forfatteren Catul og digtenes "Catul". Det hellenistiske biografiske digterjag, er altså hos Catul blevet en alvidende fortæller med fokus, ikke på forfatterens biografi, men på forfatterens følelsesliv.

Afstanden mellem det dødelige og det udødelige.

Catuls digtes "jeg" har, i denne artikel, haft mange forskellige begreber hæftet på sig, men kunne Catuls brug af digterjag'et som et poetisk kunstgreb forklares ud fra hans poetiske program?

Digt 16 er et digt hvor Catul forsvare sin poesi og er derfor vigtigt at have for øje til belysningen af Catuls metodiske brug af digterjag'et. I digt 16 skriver Catul således (vers 1-8):

*Pedicabo ego vos et irrumabo,
Aureli pathice et cinaede Furi,
Qui me ex versiculis meis putastis,
quod sunt molliculi, parum pudicum.
Nam castum esse decet pium poetam
ipsum, versiculos nihil necesse est,
qui tum denique habent salem ac leporem
si sunt molliculi ac parum pudici*

I kan rende mig i røven,
utugtige Aurelius og liderlige Furius,
I som vurderer mig ud fra mine digte
fordi de er følsomme og ublufærdige
For selv bør en poet være ren
men dette er ikke nødvendigt for hans digte
de som rummer både salt og sødme
hvis de er følsomme og ublufærdige

Det er tydeligt at Catul her er bevidst om afstanden mellem digterens liv og digterens digte. Den afstand som den skriftlige formidling er årsag til. Umiddelbart kan dette betyde at afstanden mellem liv og digt også har konsekvenser for digterjag'et, sådan at digterjag'et ikke er forfatteren og "Catul" er en fiktiv person, et alter ego. I Digt 16 forsvare Catul sine digtes umoralske sider og siger at det er digtene og ikke digteren der er umoralsk. Hvilke digte der er tale om, som Furius og Aurelius angriber, er svært at vurdere ud fra digtet, men det er nok Catuls grove satiriske digte, der her tænkes på.³² Quinn påpeger i sin note til dette digt: "*It seems*

³² Ifølge Sellar er digtene ikke overleveret kronologisk og derfor behøver det ikke at være digtene 1-16, der tænkes på Sellar 1965 s. 412

clear from lines 7-11 that C. is not talking about his serious love poetry, but about his *versiculi*.”³³ Vi kan ifølge Quinn, anbringe de grove og beskidte digte i en kategori for sig overfor de ømme og følelsesladede digte. Men jeg tror ikke at digtene skal skelnes fra hinanden, fra om det er erotiske kærlighedsdigte eller beskidte smædedigte, når det gælder digterjeg’et. Som Catul selv siger, så indeholder de både salt og sødme og kendetegnet for alle digtene, er at de handler om de menneskelige følelser, der, som vi alle ved, rummer gode og dårlige sider. Endvidere varierer Catul ikke metrum efter om det er et sødt eller et salt digt, hvis man skal bruge hans egne ord.

Catul påpeger, som et poetisk ideal, at selv bør en poet være ren, men hvad med digterjeg’et? Vi har i digt 7 og 8 en klar sidestilling mellem “Catul” i digtet og digterjeg’et, altså en alvidende fortæller der giver sig til kende som at være “Catul”. Når det drejer sig om det anonyme digterjeg, som er det hyppigst forekommende i smædedigtene er det mere kompliceret, men det er naturligt hvis Catul virkelig finder noget anstødeligt og ønsker at formidle et moralsk budskab, at han, for at understrege det umoralske, beskriver sine ofres handlinger med de mest beskidte ord og hertil bruger han ofte et anonymt digterjeg. Digterjeg’et handler i digtene kun på moralsk vis og Catul tager i disse digte afstand fra noget umoralsk ved at beskrive hvor umoralsk andre er. Digterjeg’et holder sig altid ren i disse digte. Poesien skal ifølge Catul i digt 16 have en slags moralfunktion. Derfor kan vi på denne baggrund godt sidestille digterjeg’et i alle dets former med det alvidende digterjeg i kærligheds- digtene, der gav sig til kende som Catul.

I Catuls poetik ligger der et ideal om digterens frihed til at kunne brede sig over flere stilarter, variere metrum, og i det hele taget skrive om de ting, der optager digteren i hans tanker. Han prøver at løsrive sig fra den etablerede poetiske tradition og tager højde for den problemstilling det er at digteren igennem digtet må vise læseren hvem han er, da han ikke er synlig for læseren. Han blev nødt til igennem digtet at beskrive sig selv, men han gjorde det ikke som i hellenistisk tradition med et digterjeg med fødested, slægt og om det at være digter af profession, men som et menneske, der er en sammensat masse af modstridende følelser og syn på liv, død, venskaber, kærlighed og med afsky overfor sine fjender. Netop det påpeger Høgel som at være kendetegnet for de augustæiske digtere.³⁴ Det at man i langt de fleste af Catuls digte kan udpege ham som “Catul” i digtene, har den virkning at de fremstår som meget personlige for læseren og det er netop det, der er formålet med Catuls digterjeg.

Digt 68 (vers 41- 47)

³³ Quinn London 1973 s.144

³⁴ Høgel 1992 s. 16

*Non possum reticere, deae, qua me Allius in re
iuverit aut quantis iuverit officiis,
ne fugiens saeculis obliuiscens aetas
illius hoc caeca nocte tegat studium;
sed dicam vobis, vos porro dicite multis
milibus et facite haec carta loquatur anus,*

Jeg kan ikke fortælle, musen, hvad Allius
hjælp mig med eller hvor mange tjenester han gjorde mig,
tiden må ikke, når den flygter ud i glemsomme
sekler, dække hans iver med den blinde nat;
Så jeg siger til jer, I skal fortælle det videre
til mange tusind og se til at dette papir, selv
gammelt, også vil fortælle det videre,

Som Catul skriver her i 3. vers: seklerne er glemsomme, enhver digters mareridt. Catul har et ønske om at hans digte skal holde sig unge og han kan, med skriften som redskab og med musernes velvilje, opnå sine digtes udødelighed. Men det er igennem digterjeg'et, forfatteren Catul opnår udødelighed. Det er igennem den personlige beskrivelse af sig selv at han, som individ, får en plads i litteraturhistorien. Det hellenistiske biografiske digterjeg har i Catuls digte gemt sig bag mange forskellige masker: Den anonyme og den alvidende fortæller, det anonyme og det biografiske digterjeg, alle sammen er de et udtryk for et enkelt menneskes syn på den verden der omgiver det. Ikke et hvilket om helst menneske, men mennesket og digteren Catul.

Konklusion.

Af den lærde digter krævedes, ifølge Kallimachos' poetiske program, kendskab til græsk litteratur og litteraturens forskellige metoder og disse egenskaber besad Catul. Men Catul går et skridt videre og forholder sig som menneske til livets små og store følelsesmæssige stormvejr og bruger digterjeg'et, som et vigtigt element i sin poetik. Den poetik som fik indflydelse på mange af de senere romerske digtere. Digterjeg'et er, i Catuls digte, brugt både som et metodisk kunstgreb med bestemte formål og til at beskrive digteren som menneske. Catul er i stand til at manipulere med læseren ved at bruge digterjeg'et metodisk, bevidst, lærd og originalt på samme tid.

Som nævnt i indledningen, overlapper traditionerne hinanden, og det er svært at gennemskue hvornår en ny poetisk tradition starter og hvornår en anden slutter, men Catul har uden tvivl været med til at lægge lag på en gammel tradition og givet nyere digtere inspiration til at fortsætte hvor han slap. "De nye" i Rom ønskede at skrive lige så stor kunst på latin, som der fandtes i græsk litteratur og Catul har skrevet digte, som har formået at holde sig aktuelle lige til i dag. Hvordan? Fordi hans digte indeholder universelle elementer. Følelser som had og

kærlighed er universelle og uanset om det er skrevet af en 2000 år gammel digter, kan nutidens menneske stadig nikke og grine med. Catuls brug af digterjeg'et har været et vigtigt redskab til at digtene har denne indflydelse på læseren.

Jeg har forsøgt at påvise traditionens indvirkning på Catuls poetik og udfra poetikken nået frem til metoden og formålet bag Catuls digterjeg. Catul er i stand til at ophæve grænsen mellem digter og digterjeg, uden at det bliver påfaldende, men tværtimod på en måde, der udfordrer læseren.

Det er svært at holde rede i Catuls digtes "jeg" (og nogle gange holdt "jeg'et" sig helt væk), men uanset digterjeg'ets form, kan man kende forfatterens streg og det gør ham både nærværende og hudløs.

Muserne har vist deres velvilje og Catuls poesi er endnu ikke gået tabt i de glemsomme sekler. Der vil fortsat være læsere der ikke frygter at række digteren hånden.

Litteraturliste

Latinsk tekst:

Catullus Carmina, H. Bardon, Stuttgart 1973

Bibliografi:

Büchner, Karl *Die Römische Lyrik*, Stuttgart 1976

Ferguson, John *Catullus*, London 1988

Gelsted, Otto *Catul digte* J.Barfod, København 1997

Godman, Peter & Murray, Oswyn *Latin Poetry and the Classical Tradition*, Oxford 1990

Havelock, Eric A. *The Lyric Genius of Catullus*, New York 1967

Høgel, Christian *Digterjeg'et i hellenistisk og augustæisk poesi*, København 1992

Lee, Guy *The Poems of Catullus*, Oxford 1990

Loeb Classical Library, *Callimachus Fragments*, C.A. Trypanis, London 1968

McKay, A.G & Shepherd, D.M *Roman Lyric Poetry -Catullus and Horace*, Glasgow 1969

Mejer, Jørgen og Jensen, Minna Skafte *Verdenslitteraturhistorie bind 1*, København 1985

Mendell, Clarence W. *Latin Poetry: Before and After*, United States of America 1970

Pontani, Filippomaria *Catullus 64 and the Hesiodic Philologus*, Band 144, 2000, Heft 2

Quinn, Kenneth *Catullus - An Interpretation*, London 1972

Quinn, Kenneth *Catullus -the poems*, London 1973

Ross, David O. Jr. *Style and tradition in Catullus*, London 1969

Ross, David O. Jr. *Backgrounds to Augustan Poetry*, Cambridge 1975

Sellar, W.Y *Roman Poets of the republic*, New York 1965

Skiadas, Aristoxenos D. *Kallimachos*, Darmstadt 1975

Webster T.B.L. *Hellenistic Poetry and Art*, London 1964

Wheeler, A.L. *Catullus and the Traditions of Ancient poetry*, Berkeley and Los Angeles 1964

Wiseman, T.P. *Catullus and his world*, Cambridge 1990